

Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка
Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України

Проблеми сучасної психології

**Збірник наукових праць
Кам'янець-Подільського
національного університету
імені Івана Огієнка,
Інституту психології
імені Г.С. Костюка НАПН України**

Випуск 30

Кам'янець-Подільський
«Аксиома»
2015

Когнітивні основи розвитку просоціальної поведінки

Korchakova N.V. Cognitive basis of prosocial behavior development / N.V. Korchakova // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostyuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S.D. Maksymenko, L.A. Onufrieva. – Issue 30. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2015. – P. 305–315.

Н.В. Корчакова. Когнітивні основи розвитку просоціальної поведінки. Стаття висвітлює проблеми розвитку когнітивних основ просоціальної поведінки. Зазначається, що поведінка на користь іншої людини багатогранна, її розвиток є динамічним процесом, який охоплює всі аспекти феномена. Аналізуються дослідження центрального аспекту просоціальної стратегії – її когнітивні основи. У статті виокремлюються дві наукові лінії аналізу когнітивних структур просоціальності: вивчення вікового генезу системи ментальних утворень понятійного плану та становлення механізмів соціального пізнання. Обговорюються вітчизняні та зарубіжні дослідження, присвячені вивченню змісту уявлень про поведінку допомоги та альтруїстичні вчинки. Висвітлюються онтогенетичні аспекти засвоєння просоціальних понять, аналізуються питання вивчення змістового компоненту дитячих уявлень, моральних знань, оціночних суджень, переконань. Особлива увага зосереджується на дослідженнях, що простежують зв'язок просоціальної поведінки з загальним рівнем розвитку когнітивної сфери, здатністю розуміти внутрішній світ партнерів по спілкуванню, виокремлювати наміри, стани, бажання іншої людини, враховувати їх при виборі стратегій власної поведінки.

У роботі здійснено аналіз досліджень, спрямованих на вивчення процесуальної складової прийняття альтруїстичних рішень, виокремлення соціально-пізнавальних процесів, які лежать в основі поведінкового вибору. Стверджується, що дитяча система уявлень про сутність просоціальної поведінки пов'язана із загальним когнітивним розвитком, тому її основи закладаються в період дошкільного віку і оформлюються у цілісну систему уявлень до кінця епохи дитинства. Обґрунтовується ідея наявності індивідуальних відмінностей у соціальній обробці інформації просоціального змісту, особливостей когнітивних операцій декодування соціальної ситуації.

Ключові слова: просоціальна поведінка, когнітивні процеси, просоціальні поняття, альтруїстичні уявлення, модель соціального пізнання, вікові періоди.

Н.В. Корчакова. Когнитивные основы развития просоциального поведения. Статья освещает проблемы развития когнитивных основ просоциального поведения. Отмечается, что поведение в пользу другого человека многогранно, его развитие является динамическим процессом, который охватывает все аспекты феномена. Анализируются исследования центрального аспекта просоциальной стратегии – когнитивные основания. В статье выделяются две научные линии анализа когнитивных структур просоциальности: изучение возрастного генеза системы ментальных образований понятийного плана и становления механизмов социального познания. Обсуждаются отечественные и зарубежные исследования, посвященные изучению содержания представлений о помогающем поведении и альтруистических поступках. Освещаются онтогенетические аспекты усвоения просоциальных понятий, анализируются вопросы изучения содержательного компонента детских представлений, нравственных знаний, оценочных суждений, убеждений. Особое внимание сосредотачивается на исследованиях, прослеживающих связь просоциального поведения с общим уровнем развития когнитивной сферы, способностью понимать внутренний мир партнёров по общению, выделять намерения, состояния, желания другого человека, учитывать их при выборе стратегий и поведения.

В работе проведен анализ исследований, направленных на изучение процессуальной составляющей принятия альтруистических решений, выделение социально-познавательных процессов, которые лежат в основе поведенческого выбора. Утверждается, что система детских представлений о сути просоциального поведения связана с уровнем общего когнитивного развития, поэтому ее основы закладываются в дошкольном возрасте и оформляются в целостную систему представлений до конца эпохи детства. Обосновывается идея наличия индивидуальных различий в социальной обработке информации просоциального содержания, особенностей когнитивных операций декодирования социальной ситуации.

Ключевые слова: просоциальное поведение, когнитивные процессы, просоциальные понятия, альтруистические представления, модель социального познания, возрастные периоды.

Постановка проблеми. Важливим питанням психологічної науки є вивчення унікальної форми соціальної поведінки – дій людини на благо інших. Такий феномен отримав назву просоціальної поведінки. Спектр просоціальних дій досить широкий. Сюди включають всі форми сприяючої поведінки особистості: альтруїстичні дії, прояв емпатії, надання допомоги. Розвиток просоціальної поведінки – це складний динамічний процес, який передбачає зміни в усіх аспектах феномена. Кожна із структур просоціальної поведінки має свою логіку становлення, особливі закономірності та механізми. Основою просоціальної стратегії є її когнітивні аспекти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення когнітивних основ просоціального розвитку особистості у психологічній науці започатковано в другій половині XX століття і сьогодні здійснюється досить інтенсивно. Виникає необхідність узагальнення і систематизації наукових пошуків. Для виконання аналітичного огляду проблеми доцільним, на нашу думку, є використання прийому диференціації, який дозволяє виокремити в загальному контексті наукових пошуків основні лінії аналізу. Як відомо, когнітивна сфера включає систему когнітивних утворень понятійного плану (уявлення, поняття, судження) та механізми пізнання. Відповідно, можна виокремити і дві лінії наукового аналізу когнітивного контексту просоціальної стратегії. Перший напрямок вивчення когнітивної складової просоціальної поведінки об'єднує дослідження, що вивчають *результати* суб'єктивних міркувань у сфері моральних категорій (Н. Билкіна, Д. Люсіна, В. А. Деркунская, Т. В. Гольцова [2], Н. Л. Лапіна [3], Р. В. Павелків [5], N. Eisenberg [9]), другий – зосереджений на аналізі *процесуальної* складової просоціальних тенденцій (N. R. Crick & K. A. Dodge [8], H. Takagishi et al. [11]).

Метою повідомлення є виконання аналітичного огляду наукових досліджень генезу когнітивних основ просоціальної поведінки. Отже, зупинимось на двох групах наукових досліджень. До робіт першого типу можна віднести наукові пошуки, присвячені вивченню змісту уявлень представників різних вікових груп про поведінку допомоги, альтруїстичні вчинки. Більшість із них виконані у руслі аналізу морального розвитку особистості, тому дефініції просоціального змісту виступають не самостійним предметом аналізу, а виокремлюються як елементи морального контексту. Ця тенденція тривалий час була характерною для вітчизняних робіт і психолого-педагогічних досліджень близького зарубіжжя. У останні роки проблема просоціального розвитку поступово виокремилася у самостійну лінію аналізу, що вплинуло і на вивчення вікової генези просоціальних понять і суджень. На цей час у психологічній науці виконані експериментальні роботи, які вивчають онтогенетичні аспекти проблеми (Т. А. Гайворонська, 2007 [1]; Т. В. Гольцова, 2004 [2]; Н. Л. Лапіна [3]; Р. В. Павелків, 2004 [5]; P. Mussen, H. Y. Frank Lai et al., 2012; L. Neiphetz & L. Young, 2014 [10]).

Вивчення когнітивної складової понятійного спрямування передбачає простеження можливостей особистості у плані розуміння основних дефініцій, що використовуються для позначення соціальних змінних просоціальної стратегії та аналіз змістового компо-

нента уявлень, моральних знань, оціночних суджень, переконань. Виконані дослідження та власні спостереження дозволяють стверджувати, що дитяча система уявлень про сутність просоціальної поведінки пов'язана із загальним когнітивним розвитком, тому її основи закладаються у період дошкільного віку і оформлюються в цілісну систему уявлень до кінця епохи дитинства. Як зазначає Т. А. Гольцова, з дошкільного віку можна говорити про першооснови розвитку альтруїстичних уявлень, які за своїм змістом є здатністю відображати необхідність і готовність допомагати іншій людині, що виявляється у вербальній формі [2, с.4].

У молодшому шкільному віці, при поясненні сутності поняття, увага дітей, перш за все, зосереджується на виокремленні особливостей ситуації та можливостей партнерів справитися з нею. Допомога, на думку дітей, – це підтримка, яка надається тим, хто не може сам вирішити проблему, хто потрапив у біду чи переживає надмірне хвилювання. Основними підставами надання допомоги молодші школярі вважають як суб'єктивні переживання і міркування суб'єкта допомоги, так і характер його міжособистісних зв'язків. Все розмаїття причин, які здатні виокремити молодші школярі, естонськими вченими розділено на 5 груп: наявність бажання допомогти, жалість до партнера, взаємна вигода чи прагнення показати себе з кращої сторони, приємне самопочуття внаслідок вчинку і, нарешті, дружба у формі реальних чи потенційних зв'язків [4]. Вивчення уявлень про особливості ситуацій, які породжують необхідність допомоги, дозволяє стверджувати, що діти здатні помічати як життєво-побутові труднощі, так і виокремлювати більш складні, але абстрактніші для них ситуації горя, біди, насилля, знуцання. Дослідження засвідчують, що формування альтруїстичних уявлень у дітей опосередковується такими змінними як вік, стать, статус. Виокремлюють три емпіричні типи альтруїстичних уявлень (егоцентричний, альтруїстично-егоцентричний та альтруїстично-децентрований) [2].

Як відомо, розуміння стану іншої людини передбачає розпізнання її прихованих психологічних процесів, мотивів, намірів, знань, відносин. Воно може бути усвідомленим і чітко позначеним вербально чи існувати на інтуїтивному рівні. Аналіз дитячих суджень показує, що когнітивні розмірковування є більш результативними, коли при побудові висновків про стани партнера дитина має візуальне підкріплення ідей. Розмірковування про внутрішні стани реципієнта допомоги лише на рівні інтелектуальних операцій передбачає більш складні процеси і, як наслідок, судження такого типу менш представлені в загальному контексті дитячих міркувань.

Когнітивна складова просоціальної поведінки виявляється і в усвідомленні дітьми сутності близьких етичних понять. Зокрема встановлено, що однією з онтогенетичних закономірностей усвідомлення дітьми етичних норм і якостей є більш раннє виокремлення і розуміння негативних характеристик. Як стверджує А. В. Пасічник [6, с. 201], ранжування моральних якостей за принципом найбільш усвідомлених дітьми старшого дошкільного віку показало, що перші рангові місця займають уявлення не про доброту і взаємодопомогу, а про жадібність і злість. Категорія доброти знаходиться ближче до середніх позицій. Поняття «щедрість» і «чуйність» для дошкільників є досить складними та незрозумілими.

До робіт, що фіксують результативні аспекти засвоєння просоціальної стратегії, можна також віднести дослідження, спрямовані на вивчення вікових особливостей просоціальних міркувань, розвиток навичок соціального прийняття ролі та просоціальної внутрішньої мотивації [9]. На даний час встановлено, що моральні судження як дорослих, так і дітей залежать від інформації про наміри інших людей [10, с. 316]. У епоху раннього дитинства діти не здатні пояснити ситуації просоціального змісту чи вести себе згідно правил, але вже з цього періоду вони здатні виокремлювати їх із загального соціального контексту. Як стверджує L. Neiphetz, можна говорити про те, що діти раннього віку мають певне уявлення про мораль, незважаючи на відсутність здатності демонструвати це розуміння через свою поведінку. Навіть немовлята виявляють здатність відрізнити допомогу від заподіяння шкоди. Починаючи з двох років діти виявляють спроби поспівчувати, а з трирічного віку навіть виправляти ситуацію чи запобігати її виникненню [10, с. 318]. Спроби дітей зупиняти заподіяння шкоди дозволяє вченим робити припущення про розгортання перших міркувань просоціального змісту (Vaish et al., 2011; Nichols et al., 2009). Про це ж свідчить і схильність дітей віддавати перевагу ситуаціям позитивної сприяючої взаємодії між персонажами, у порівнянні із протилежними ситуаціями заподіяння шкоди. Як показали дослідження (Decety et al., 2012), реакції чотирирічних дітей на несправедливість наближається до дорослих способів реагування: відбувається підвищення емоційного збудження дитини, розширюється розмір її зіниць. Старші діти значно рідше висловлюють осуд вчинку, що спричинив випадкову шкоду, що свідчить про вікові зрушення у логіці дитячих міркувань. З віком діти все чіткіше орієнтуються при оцінці вчинку на сутність намірів людини [10, с. 327].

Аналізуючи когнітивні основи розвитку просоціальних міркувань, необхідно зазначити, що однією з важливих ліній аналі-

зу цих питань є вивчення поетапності процесу. Теорія поетапного розвитку просоціальних міркувань чітко представлена у роботах американських психологів (Eisenberg N. et al., 2003). Психологи зазначають, що протягом дитячого віку відбувається ускладнення моральних міркувань. До кінця підліткового періоду свідомості вибудовується індивідуальний етичний кодекс, який спрямовує моральна поведінка. Взятши за основу ідеї L. Kolberg про поетапність морального розвитку, N. Eisenberg-Berg (1979) простежила зв'язок просоціальних міркувань з різними формами просоціальної поведінки. У її роботах виокремлено п'ять етапів розвитку просоціальних міркувань: (1) гедоністичний етап, (2) орієнтований на потреби інших без переживання почуття емпатії, (3) стереотипний, (4) емпатійно орієнтований; (5) інтерналізовано орієнтований. Від дитинства до дорослого життя, люди вибудовують складні моральні судження, при цьому спираються на такі показники як сигнали лиха, соціальні норми, моральні правила та інформація про наміри партнерів [10, с.330].

Однією із ліній розвитку когнітивних основ просоціальної поведінки є розуміння дітьми сутності норм. Перш за все, це стосується норм взаємності та справедливості. Як засвідчують дослідження українських, норвезьких, американських та естонських вчених, центральні зрушення у цьому процесі відбуваються у період молодшого шкільного віку. Саме з цього вікового періоду діти поступово переходять від розподілу благ за принципом «порівну» до прийняття ідеї внеску у загальну справу та визнання необхідності враховувати потреби іншої людини. N. Eisenberg (2003) виявила позитивну кореляцію між просоціальним мисленням та віковими особливостями когнітивного розвитку. Автор стверджує, що досліджена нею вікова тенденція є наслідком того, що для досягнення дитиною сутності справедливості необхідний певний рівень пізнавальних здібностей. У дослідженнях норвезьких психологів ця закономірність пов'язується з підлітковим віком, оскільки більшість дітей 10-11 років, які брали участь у їхніх експериментах, продовжували дотримуватися принципу розподілу порівну. Дослідження, проведені в Естонії [4], показують, що значимість розподілу благ порівну між усіма зберігає привабливість і в наступні вікові періоди, але у свідомості дитини закріплюється і більш прогресивна просоціальна стратегія – врахування потреб партнера. На підставі досліджень, виконаних у різних країнах, можна робити висновок, що егалітаристські позиції дітей поступово трансформуються. Отже, можна стверджувати, що дитячі уявлення про справедливий розподіл мають вікову специфіку.

Друга лінія досліджень спрямована на аналіз *процесуальної складової* прийняття альтруїстичних рішень, вивчення тих соціально-пізнавальних процесів, які лежать в основі поведінкового вибору. Різноманітні теорії припускають, що існують індивідуальні відмінності у соціальній обробці інформації взагалі і інформації просоціального типу, зокрема. Тому виокремлення логіки когнітивних операцій, з допомогою яких здійснюється аналіз соціальної ситуації є важливим напрямком психологічних досліджень розвитку першооснов просоціальної поведінки. Такі роботи здійснюються в руслі загальної теорії соціального пізнання та дитячого розуміння. Саме в цьому ракурсі виконані дослідження просоціальної поведінки дітей у когнітивній психології. Вони дозволили сформулювати цікаві моделі розуміння дітьми потенційних утруднених ситуацій, які передбачають необхідність просоціальних вчинків. Як показало вивчення наукових джерел, найчастіше при аналізі розвитку просоціальної поведінки використовується модель соціального пізнання, запропонована Crick, N. R. & Dodge, K. A. [8]. На нашу думку, є декілька підстав, які зумовлюють цей вибір. По-перше, модель обробки соціальної інформації дозволяє досить деталізовано простежити процес обмірковування ситуації; по-друге, вона передбачає можливість налагодження зворотного зв'язку на кожному з етапів процесу міркування; по-третє, теоретична модель пройшла декілька етапів модифікації і вже отримала широке визнання при вивченні вікового генезу соціального пізнання.

Модель передбачає три лінії аналізу. Перша вивчає здатність дитини брати участь в обробці інформації, що виникає у ситуації планування і здійснення просоціальних дій. Ця здатність передбачає одночасне декодування декількох інформаційних ліній. Друга лінія спрямована на вивчення емоційних станів і реакцій як власних, так і реакцій партнера. Третя лінія забезпечує врахування оцінок однолітків. Виокремлюючи основні етапи когнітивного аналізу, психологи відносять до них здатність дитини звертати увагу на соціальні сигнали, інтерпретувати їх, формулювати цілі соціального пізнання, виокремлювати можливі шляхи вирішення проблеми, оцінку прогнозованої ефективності стратегій, реакцію оточуючих. Всього у запропонованій моделі виокремлено 6 кроків обробки соціальної інформації [8]. При цьому зазначається, що цей процес за своєю природою не є строго лінійним. Кожна стадія обробки може впливати на інші через серію дій зворотного зв'язку.

Варто зазначити, що з метою аналізу когнітивної складової просоціальної поведінки використовуються також і інші моделі. Їх

основна відмінність – виокремлення різних змінних соціальних процесів, що використовуються для аналізу. Для прикладу можна назвати інтегровану модель E. A. Lemerise, & W. F. Arsenio (2000), яка передбачає врахування не лише когнітивних чи динамічних процесів, але й емоційну складову соціальної взаємодії. На нашу думку, ця технологія особливо ефективна при вивченні такого різновиду просоціальної поведінки як емпатія. Психологи стверджують, що емоції відіграють критичну роль на кожному етапі пізнання. Афективні сигнали є важливим джерелом інформації, які повинні як кодуватися, так і декодуватися та інтерпретувати. Як зазначає V. E. Stone et al (2014), розуміння психічних станів іншої людини – це модульна пізнавальна здібність, яка лежить в основі здатності людей брати участь у спілкуванні та складних процесах соціальної взаємодії.

Доречно зазначити, що просоціальна поведінка за своєю сутністю є досить розмаїтим явищем, а отже, включає як когнітивні процеси загального типу, які будуть задіяні при сприйнятті будь-яких соціальних ситуацій з потенційним просоціальним змістом, так і лінії міркувань, що набувають своєї доцільності в одному чи декількох різновидах поведінки. У якості прикладу наведемо процес оцінки взаємності. Як відомо, альтруїстичні дії не передбачають обов'язкових зворотних процесів, у той час як допомога у процесі співпраці цей елемент взаємодії містить. Як зазначають канадські психологи, на даний час у психології розвитку інтенсивно вивчаються дві когнітивні стратегії взаємності: вірність партнеру, яка демонструється через лояльність, підтримку відданості та вибір партнера [7]. Кожна з них передбачає включення у структуру аналізу попереднього комунікативного досвіду взаємодії з партнером, відстеження не лише його поведінки, але й врахування його намірів у процесі минулої взаємодії. Партнери, які сприймаються як альтруїсти, є більш бажаними соціальними партнерами протягом тривалого часу. Як стверджує K. A. Dunfield, когнітивні навички ідентифікувати кооперативно налаштованих партнерів та селективно будувати програму взаємодії з ними виступають основним механізмом підтримання співпраці [7].

Серед наукових досліджень, які спрямовані на вивчення різних аспектів когнітивної діяльності, у процесі просоціальної дії доречно також вказати на дослідження, які спрямовані на простеження зв'язку між рівнем розумового розвитку та схильністю до просоціальної поведінки. Однією з перших робіт цього напрямку є дослідження японських вчених взаємозв'язку між рівнем когнітивного розвитку та справедливості (H. Takagishi et al., 2010 [11]). Результати показали, що дошкільнята з високим рівнем когні-

тивних здібностей є більш чутливими до категорії справедливості. Розуміння соціальних ситуацій, їх правильне декодування є основним джерелом індивідуальних відмінностей поведінки дітей в експериментальних економічних іграх.

Висновки і перспективи подальших розвідок напрямку. Дослідження когнітивних основ просоціального розвитку є важливою лінією психологічного аналізу. У загальному розмаїтті робіт можна виокремити декілька напрямків, центральними із яких є вивчення результатів і процесів інтелектуального осмислення дій на благо іншої людини. Виконані експериментальні роботи засвідчують, що існує тісний зв'язок між загальним рівнем інтелектуального розвитку особистості, логікою її соціальних міркувань та моральними знаннями та принципами. Подальші дослідження повинні спрямовуватися на вивчення когнітивних основ кожної з основних ліній просоціальної поведінки у логіці вікового генезу.

Список використаних джерел

1. Гайворонская Т. А. Развитие эмпатии у старших дошкольников в театрализованной деятельности : методическое пособие / Т. А. Гайворонская, В. А. Деркунская. – М. : Центр педагогического образования, 2007. – 144 с.
2. Гольцова Т. В. Особенности альтруистических представлений детей старшего дошкольного и младшего школьного возраста: автореф. дис... канд. психол. наук / Т. В. Гольцова. – Орел, 2004. – 21 с.
3. Лапина Н. Л. Генезис морального суждения : автореф. дис... канд. философ. наук: 09.05.00 / Н. Л. Лапина; Росс. гос. пед. ун-т им. А.И. Герцена. – Санкт-Петербург, 2000. – 20 с.
4. Маленький альтруист: учимся вместе творить добро / Под ред. К. Кару; пер. с эст. Юлия Митрофанова. – Тарту, 2010. – 107 с.
5. Павелків Р. В. Розвиток моральної свідомості та самосвідомості в дитячому віці : монографія / Р. В. Павелків. – Рівне : Волинські обереги, 2004. – 248 с.
6. Пасічник А. В. Роль художньої літератури у становленні та розвитку етичних уявлень дошкільників / А.В. Пасічник // Зб. наук. праць. – Ч. 4. – 2010. – С. 200-206.
7. Dunfield K. A. Children's Use of Communicative Intent in the Selection of Cooperative Partners / K. A. Dunfield, V. A. Kuhlmeier, L. Murphy// PLoS ONE. – 2013. – 8(4): e61804. doi:10.1371/journal.pone.0061804.
8. Crick N. R. (1994). A review and reformulation of social information-processing mechanisms in children's social

- adjustment / N. R. Crick, K. A. Dodge // Psychological Bulletin. – Vol.115. – PP.74–101.
9. Eisenberg N. Age changes in prosocial responding and moral reasoning in adolescence and early adulthood / N. Eisenberg, A. Cumberland, I. K. Guthrie // Journal of research. – Vol.15. – 2005. – PP.235–260.
 10. Heiphetz L. A social cognitive developmental perspective on moral judgment / L. Heiphetz, L. Young // Behaviour. – 2014. – Vol.15. – PP. 315–335.
 11. Takagishi H. Theory of mind enhances preference for fairness / H. Takagishi, S. Kameshima, J. Schug, M. Koizumi, T. Yamagishi // Journal of experimental child psychology. – 2010. – Vol.105 (1). – PP. 130–137.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Gajvoronskaja T. A. Razvitie jempatii u starshih doshkol'nikov v teatralizovannoj dejatel'nosti : metodicheskoe posobie / T. A. Gajvoronskaja, V. A. Derkunskaia. – M. : Centr pedagogicheskogo obrazovaniia, 2007. – 144 s.
2. Gol'cova T. V. Osobennosti al'truisticheskikh predstavlenij detej starshego doshkol'nogo i mladshogo shkol'nogo vozrasta: avtoref. dis... kand. psihol. nauk / T. V. Gol'cova. – Orel, 2004. – 21 s.
3. Lapyna N. L. Henezys moral'noho suzhdeniia : avtoref. dys... kand fylosof. nauk: 09.05.00 / N. L. Lapyna; Ros. hos. ped. un-t ym. A.Y. Hertseny. – Sankt-Peterburh, 2000. – 20 s.
4. Malen'kij al'truist: uchimsja vmeste tvorit' dobro / Pod red. K. Karu; per. s jest. Julija Mitrofanova. – Tartu, 2010. – 107 s.
5. Pavelkiv R. V. Rozvytok moral'noi' svidomosti ta samosvidomosti v dytjachomu vici : monografija / R. V. Pavelkiv. – Rivne : Volyns'ki oberegy, 2004. – 248 s.
6. Pasichnyk A. V. Rol' hudozhn'oi' literatury u stanovlenni ta rozvytku etychnyh ujavlen' doshkil'nykiv / A.V. Pasichnyk // Zb. nauk. prac'. – Ch. 4. – 2010. – S. 200-206.
7. Dunfield K. A. Children's Use of Communicative Intent in the Selection of Cooperative Partners / K. A. Dunfield, V. A. Kuhlmeier, L. Murphy // PLoS ONE. – 2013. – 8(4): e61804. doi:10.1371/journal.pone.0061804.
8. Crick N. R. (1994). A review and reformulation of social information-processing mechanisms in children's social adjustment / N. R. Crick, K. A. Dodge // Psychological Bulletin. – Vol.115. – P.74–101.

9. Eisenberg N/ Age changes in prosocial responding and moral reasoning in adolescence and early adulthood / N. Eisenberg, A. Cumberland, I. K. Guthrie // Journal of research. – 2005. – Vol.15. – P.235–260.
10. Heiphetz L. A social cognitive developmental perspective on moral judgment / L. Heiphetz , L. Young // Behaviour. – 2014. – Vol.15. – P.315–335.
11. Takagishi H. Theory of mind enhances preference for fairness / H. Takagishi, S. Kameshima, J. Schug, M. Koizumi, T. Yamagishi // Journal of experimental child psychology . – 2010. – Vol.105 (1). – P. 130–137.

N.V. Korchakova. Cognitive basis of prosocial behavior development.

The article deals with the issue of cognitive basis of prosocial behavior development. It is noted that behavior in favor of other person is multifaceted; its development is dynamic process which involves all aspects of phenomenon. The research of central aspect of prosocial strategy such as cognitive basis is analyzed. Two scientific directions of cognitive structures of prosociality analysis are outlined in the article, namely studying age genesis of system of notional aspect of mental creations and forming social cognition mechanisms. Domestic and foreign studies which deal with studying content of helping behavior conception and altruist behavior are discussed. The ontogenic aspects of prosocial notions perceiving are demonstrated, the issues of studying of content component of children's conception, moral knowledge, evaluation opinions, believes are analyzed. Specific attention is paid to studies which observe connection of prosocial behavior with general level of cognitive area development, ability to understand inner world of communication partners, to single out intentions, conditions, desire of other people, to take them into account while choosing own behavior strategies.

The analysis of research which is aimed at studying of procedural component of making altruistic decisions, singling out social-cognitive processes which were basis of behavior choice is done in the work. The author argued that the system of children's ideas about the nature of prosocial behavior is associated with the level of general cognitive development so that it begins to form in preschool age and becomes a coherent system of ideas by the end of childhood. The idea of individual differences presence in social processing of prosocial content information is grounded, as well as features of cognitive operations of social situation decoding.

Key words: prosocial behavior, cognitive processes, prosocial concepts, altruistic conception, model of social cognition, age periods.

Received July 11, 2015

Revised August 24, 2015

Accepted September 25, 2015